

ORDU
ÜNİVERSİTESİ

ÜNYE İKTİSADİ VE İDARİ
BİLİMLER FAKÜLTESİ DERGİSİ

Ordu Üniversitesi Ünye İİBF Adına Sahibi
Ünye İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dekanı
Prof. Dr. Gürol ÖZCÜRE

Editör

Doç. Dr. Merter AKINCI

Editör Yardımcıları

Doç. Dr. Gönül YÜCE AKINCI
Dr. Öğr. Üyesi Oğuz TÜMTÜRK
Dr. Işın KORTAN SARAÇOĞLU
Dr. Çiğdem GÖRGÜN
Dr. Hatice ÖZKAN

Danışma Kurulu

Prof. Dr. İsa İPÇİOĞLU
Prof. Dr. Şeref KALAYCI
Prof. Dr. Ali KOÇ
Prof. Dr. Cem SAATÇİOĞLU
Prof. Dr. Hayrettin USUL
Prof. Dr. Ömer YILMAZ

Yazı İşleri

Volkan ÇÜMENLİ

ISSN: 2602-2192

Aralık 2021 Cilt: 4 Sayı: 2

MAKALELER

**Evsel Ambalaj Atıkları Konusunda Cinsiyete Göre
Tüketici Davranışları: Samsun İli Örneği**
Gamze AYDIN ERYILMAZ ve Osman KILIÇ

**Üniversitelerde İç Denetim ve İç Denetçilerin
Misyon Sorunu**
Songül KARACA AYDIN

CİLT: 4 SAYI: 2 ARALIK 2021

**ÜNİVERSİTE
İKTİSADİ VE
İDARİ BİLİMLER
FAKÜLTESİ
DERGİSİ**

ÜNYE İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ DERGİSİ

Cilt: 4

Sayı: 2

Aralık 2021

SAHİBİ

Ordu Üniversitesi Ünye İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Adına
Prof. Dr. Gürol ÖZCÜRE

EDİTÖRLER

Doç. Dr. Merter AKINCI

EDİTÖR YARDIMCILARI

Doç. Dr. Gönül YÜCE AKINCI
Dr. Öğr. Üyesi Oğuz TÜMTÜRK
Dr. Işın KORTAN SARAÇOĞLU
Dr. Çiğdem GÖRGÜN
Dr. Hatice ÖZKAN

DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. İsa İPÇİOĞLU – Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi
Prof. Dr. Şeref KALAYCI – Karadeniz Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Ali KOÇ – Akdeniz Üniversitesi
Prof. Dr. Cem SAATÇİOĞLU – İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Hayrettin USUL – İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi
Prof. Dr. Ömer YILMAZ – Atatürk Üniversitesi

SEKRETERYA VE YAZI İŞLERİ

Volkan ÇÜMENLİ

YAZIŞMA VE HABERLEŞME ADRESİ

Ordu Üniversitesi, Ünye İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Gölevi Mevkii, Devlet Sahil Yolu

Posta Kodu: 52300, Ünye-Ordu/TÜRKİYE

Telefon: 0 452 323 82 55

E-Posta: volkancumenli@gmail.com

Web: <http://dergipark.gov.tr/uiibfd>

Ünye İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Yılda İki Kez Haziran ve Aralık Aylarında Yayımlanan Hakemli Bir Dergidir. Ünye İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi I2OR, Scientific Indexing Services, ResearchBib, ASOS İndeks ve Eurasian Scientific Journal Index tarafından indekslenmektedir. Bu Dergide Yayımlanan Makalelerin Bilim ve Dil Bakımından Sorumluluğu Yazarlarına Aittir. Dergide Yayımlanan Makalelerin Yayın Hakkı Ordu Üniversitesi Ünye İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'ne Aittir ve Yayıncının İzni Olmaksızın Hiçbir Şekilde Çoğaltılamaz. Yayımlanan Makaleler, Kaynak Gösterilmek Suretiyle Kullanılabilir. Makalelerdeki Düşünce, Görüş ve Varsayımlar Eser Sahiplerine Aittir; Ordu Üniversitesi Sorumlu Tutulamaz.

TARANILAN İNDEKSLER

I2OR

Scientific Indexing Services

ResearchBib

ASOS İndeks

Eurasian Scientific Journal Index

İÇİNDEKİLER

Araştırma Makalesi

Evsel Ambalaj Atıkları Konusunda Cinsiyete Göre Tüketici Davranışları: Samsun İli Örneği 1
Gamze AYDIN ERYILMAZ ve Osman KILIÇ

Araştırma Makalesi

Üniversitelerde İç Denetim ve İç Denetçilerin Misyon Sorunu 9
Songül KARACA AYDIN

Evsel Ambalaj Atıkları Konusunda Cinsiyete Göre Tüketici Davranışları: Samsun İli Örneği

Gamze AYDIN ERYILMAZ*
Osman KILIÇ**

Özet

Son yıllarda ambalajlı ürünlere yönelik giderek artan talep, ambalaj atıkları sorununu önemli bir konu haline getirmiştir. Ambalaj atıklarının geri dönüştürülmesiyle, atıkların neden olduğu kirliliğin insan sağlığına ve çevreye verdiği zararlar azaltılırken, aynı zamanda ciddi oranda ekonomik tasarruf sağlanmış olmaktadır. Bu araştırmanın amacı, tüketicilerin evsel ambalaj atıklarının geri dönüşümüne ilişkin davranış farklılıklarını cinsiyete göre ortaya koymaktır. Araştırma verileri, Samsun ili kentsel alanda ikamet eden 384 tüketiciyle yapılan anketlerden elde edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre tüketiciler; insan sağlığı ve sürdürülebilir çevre açısından cam, ucuzluk açısından plastik, kullanım kolaylığı açısından ise kağıt/karton ambalajları tercih edilebileceklerini ifade etmişlerdir. Tüketiciler, kullanım sonrası ortaya çıkan cam dışındaki ambalaj atıklarını çoğunlukla çöpe atmaktadır. Bu sonuç, ambalaj atıklarının geri dönüşümüne ilişkin tüketici bilincinin yeterince oluşmadığını göstermektedir. Ayrıca ambalaj atıklarının geri dönüşümü konusunda, kadınlar erkeklerden daha bilinçli davranış sergilemektedir. Araştırma sonuçlarına göre; ambalajlarla ilgili insan sağlığı, sürdürülebilir çevre, ucuzluk ve kullanım kolaylığı yönünden önemli bir farkındalık olmasına rağmen, bu durumun geri dönüşüm davranışına yansımadağı görülmektedir. Bu bağlamda geri dönüşüm konusunda tüketicinin birey olarak sorumluluk üstlenmesi gerekmekte, toplumsal bilinçlenmenin sağlanmasında ise ilgili kurumlara önemli görevler düşmektedir.

Anahtar Kelimeler: Evsel Atık, Geri Dönüşüm, Tüketici Davranışı, Cinsiyet

Consumer Behaviors on Household Packaging Wastes by Gender: A Case of Samsun Province

Abstract

The increasing demand for packaged products in recent years has made the problem of packaging waste an important issue. With the recycling of packaging waste, the damage to human health and the environment caused by the pollution resulted from the wastes is reduced, at the same time, serious economic savings are achieved. The aim of this research is to reveal the behavioral differences of consumers regarding the recycling of household packaging waste by gender. The data of research were obtained from the questionnaires conducted with 384 consumers residing in the urban area of Samsun. According to the results, consumers would prefer glass for human health and sustainable environment, plastic for cheapness, and paper/cardboard packaging for ease of use. Consumers mostly throw away

* Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun Meslek Yüksekokulu, Park ve Bahçe Bitkileri Bölümü, gamzeaydin@omu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4440-8687

** Prof. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, okilic@omu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0129-4034

packaging wastes after use, except glass. This result shows that consumer awareness about the recycling of packaging waste is not sufficiently formed. In addition, women exhibit a more conscious behavior than men in recycling packaging wastes. Although there is an important awareness of packaging in terms of human health, sustainable environment, cheapness and ease of use, this situation does not reflect on the recycling behavior. In this context, the consumer needs to take individual responsibility in recycling, and the relevant institutions have important duties in ensuring social awareness.

Keywords: Household Waste, Recycling, Consumer Behavior, Gender

1. Giriş

Ambalajlama, geçmişte üretim sürecine ek maliyet yükü getiren bir unsur olarak kabul edilmekte iken, günümüzde ürünün geliştirilme aşamasından başlayıp pazarın ihtiyaçlarına göre tasarlanmasında; üretim, koruma, depolama, taşıma, dağıtım, reklâm, satış ve son kullanıma kadar her aşamada önemli bir araç haline gelmiştir (Arslan ve Barutçu, 2019). Piyasaya sunulan ürünlerde çeşit sayısının artması ve farklı ambalaj tasarımlarının kullanılmasıyla birlikte, tüketicinin satın alma tercihleri giderek farklılaşmaya başlamıştır. Bu değişimin yol açtığı daha fazla tüketmeye dayalı yeni yaşam tarzı ekonomik, sosyal ve çevresel pek çok sorunu da beraberinde getirmiştir. Günümüzün en önemli sorunlarından biri olan ambalaj atıkları, bu yeni ve bilinçsiz tüketim anlayışının sonucu olarak değerlendirilmektedir.

Ambalaj atıklarının neden olduğu çevre kirliliği sorunu, özellikle son yıllarda atıkların geri dönüştürülmesine yönelik tedbirlerle azaltılmaya çalışılmaktadır. Atık malzemelerin tekrar üretime kazandırılmasını sağlayan geri dönüşüm uygulamasına örnek olarak, atık kağıtların yeniden kağıt ürünlere dönüştürülmesi, atık şişelerin tekrar cam haline getirilmesi verilebilir. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın 2019 yılı verilerine göre, Türkiye'de piyasaya sürülen plastiğin %57'si geri kazanılmış, diğer bir ifadeyle plastik atıklar fiziksel, kimyasal ve biyolojik işlemlerle başka bir ürüne veya enerjiye çevrilmiştir. Metal ve kağıt/kartonda geri kazanım oranı %54 iken, cam ve ahşapta bu oran (%32) en düşüktür (Anonim, 2021) (Tablo 1).

Tablo 1. Türkiye’de üretilen, piyasaya sürülen ve geri kazanılan ambalaj atıkları (2019) (Anonim, 2021)

	Üretilen (ton)	Piyasaya sürülen (ton) (1)	Geri kazanılan (ton) (2)	Geri kazanılan (%) (1/2)
Plastik	3009487	1037558	586832	57
Metal	385941	132524	71234	54
Kağıt/Karton	4023994	2065781	1125613	54
Cam	1608669	871426	276037	32
Ahşap	670125	561259	180229	32

Mevcut kaynakları etkin kullanma ve bu sayede sürdürülebilir tüketimi sağlamada, tüketici davranışlarını belirleyen etkenleri anlamak ve tüketim alışkanlıklarını iyiye doğru değiştirmek doğru bir başlangıç noktası olacaktır (Hayta, 2009). Bu etkenler göz önüne alındığında, duyarlı tüketim alışkanlığının kazandırılmasında önemli yeri olan tüketici davranışı kavramı günümüzde evrensel bir konu haline gelmiştir. Sürdürülebilir tüketim sürecinde, evsel ambalaj atıklarının doğru şekilde geri dönüşüme kazandırılmasında tüketicilere önemli sorumluluklar düşmektedir. Tüketicilerin bireysel anlamda hissettikleri sorumluluk duygusu ve bunun düzeyi ise, demografik özelliklere göre değişiklik göstermektedir.

Tüketici davranışlarını şekillendiren önemli demografik özelliklerden olan kadınlık ve erkeklik, biyolojik açıdan birbirinden farklı olanı ifade eden “cinsiyet” kelimesiyle tanımlanmaktadır. Ancak kadın ve erkek olmak sadece biyolojiyle ilgili olmayıp, bu iki terim birey olmanın toplumsal anlamını belirtmek için de kullanılmaktadır (Dökmen, 2010). Toplumsal cinsiyet kavramı, kadın ve erkek özelliklerini ayırtmak için ilk olarak 1968 yılında Robert Stoller tarafından “Sex and Gender” adlı kitapta

kullanılmıştır (Aymaz ve Can, 2020). 1972 yılında ise Ann Oakley “Sex, Gender and Society” adlı çalışmasıyla, cinsiyet ve kişilik ilişkileri üzerinde durarak toplumsal cinsiyet rollerinin nasıl ve ne şekilde öğrenildiğini tartışmıştır. Stoller ve Oakley’in söz konusu çalışmalarından sonra, cinsiyetin yani biyolojik varlığın farklılıkların ifadesinde yeterli olmadığı gerçeğinin idrak edilmesiyle, toplumsal cinsiyet kavramı farklılıkların toplumsal ve kültürel niteliklerini anlamak için fazlaca kullanılır olmuştur (Akbalık, 2013). Toplumsal cinsiyetçilikte, bireyden değişmez bir ölçüt olarak kabul edilen cinsiyete göre davranışlar sergilemesi istenir (Vatandaş, 2007). Bu ayrım, bireyin hayatını şekillendiren eğitim, iş hayatı, evlilik kararı gibi konularda olabileceği gibi, aile içindeki günlük kararlarda da söz konusu olabilmektedir.

Cinsiyet farklılıklarının toplumsal anlamda ele alındığı sosyolojik ve psikolojik temelli araştırmalarda, kadın ve erkeklerin farklı biçimde sosyalleştikleri ve toplumda birbirinden çok farklı roller üstlendikleri görülmektedir (Dablan ve Alarçin, 2020). İstanbul ili Avrupa yakasında bulunan bazı Halk Eğitim Merkezi kursiyerleriyle yapılan bir araştırmada, kursiyerlerin büyük bir bölümü ambalaj atıklarının geri dönüşümü konusunda bilgi sahibi olduklarını ifade etmişlerdir. Aynı araştırmaya göre, geri dönüşümle ilgili olarak kadınların daha çok televizyondan, erkeklerin ise internetten bilgi edindikleri tespit edilmiştir (Gürer ve Sakız, 2018). Türkiye’de çeşitli illerde ve farklı demografik yapıdaki tüketicilerle yapılan araştırmalar, çevre sorunlarına ve geri dönüşüme yönelik tüketici tutum ve davranışının genel olarak olumlu olduğunu göstermektedir. Eğitim fakültesinin fen bilgisi, sınıf ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarıyla yapılan bir araştırmada, öğrencilerin çevre sorunlarına yönelik davranışlarının olumlu olduğu tespit edilmiştir (Kışoğlu vd., 2016). İstanbul ili Kartal ilçesinde bir ortaokuldaki öğrencilerle yapılan araştırmadan elde edilen bulgulara göre, öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun geri dönüşüm sembolü ve anlamıyla ilgili bilgilere ve olumlu düşüncelere

sahip olduğu, sınıf seviyesi arttıkça çevre bilincinin de arttığı görülmüştür (Ceylan ve Yiğit, 2019). Samsun ili kentsel alanda yapılan bu araştırmanın amacı, evsel ambalaj atıkları konusunda tüketicilerin gösterdiği davranış biçimlerinde cinsiyete göre ortaya çıkan farklılıkların tespit edilmesidir. Ülke genelinde farklı sosyo-ekonomik ve kültürel özelliklere sahip yerleşim birimlerinde yapılacak araştırmalar, atık yönetimi konusunda cinsiyete göre geliştirilecek politikalara yön vermede katkı sağlayacaktır.

2. Materyal ve Yöntem

Araştırma materyalini, Samsun ili merkezinde yer alan Atakum, Canik ve İlkadım ilçelerinin kentsel alanında ikamet eden tüketicilerle 2021 yılının Ocak-Şubat aylarında yapılan anketlerden elde edilen veriler oluşturmaktadır. Anket yapılan tüketici sayısının belirlenmesinde Cochran örnekleme formülü (1) kullanılmıştır (Barlett vd., 2001):

$$n = \frac{(t)^2(p)(q)}{(d)^2}, n = \frac{(1.96)^2(0.5)(0.5)}{(0.05)^2} = 384 \quad (1)$$

Eşitlikte; n örnek hacmini, t %95 güven derecesine karşılık gelen tablo değerini, p incelenen olayın meydana gelme olasılığını (0.5), q incelenen olayın meydana gelmeme olasılığını ($q = 1 - p$), d izin verilen hata payını (%5) ifade etmektedir. Buna göre, anket yapılan tüketici sayısı 384 olarak belirlenmiştir.

Anket formu, araştırmanın amacına uygun şekilde hazırlanmıştır. Anket öncesi yapılan pilot çalışmayla anketteki eksiklikler giderilmiştir. Araştırmada, ortalamalar arasındaki farklılığın belirlenmesinde parametrik olan t testinden, gruplar arasındaki farklılıkta ise parametrik olmayan ki-kare testinden yararlanılmıştır.

3. Araştırma Bulguları ve Tartışma

Araştırma kapsamında anket yapılan kadınlarda ortalama yaş 35.1 iken, erkeklerde 38.9’dur. Evli kadınların oranı (%59.1), evli erkeklerden (%66.9)

AYDIN ERYILMAZ, G. ve KILIÇ, O., “Evsel Ambalaj Atıkları Konusunda Cinsiyete Göre Tüketici Davranışları: Samsun İli Örneği”

daha düşüktür. Eğitim görülen ortalama süre itibariyle kadınlar (12.8 yıl) erkeklerin (13.4 yıl) gerisindedir. Anket yapılan tüketici ailelerinde hanehalkı büyüklüğü 3.9 kişiden oluşmaktadır. Ayrıca ailelerde 6 yaşın altındaki çocuk sayısı ile 65 yaşın üzerindeki kişi sayısı birbirine eşit (0.3), hasta ve bakıma muhtaç kişi sayısı ise 0.1 olarak tespit edilmiştir. Araştırma sonuçları, hane başına aylık gelirin 6078.7 TL olduğunu ve kadınların

erkeklerden %70 daha düşük gelire sahip olduğunu göstermektedir. Anket yapılan tüketicilerde; yaş ($p<0.01$), hasta ve bakıma muhtaç kişi sayısı ($p<0.05$), kişisel gelir ($p<0.01$) ve hanehalkı geliri ($p<0.10$) yönünden kadın ve erkekler arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık vardır (Tablo 2).

Tablo 2. Demografik özellikler

	Kadın (230)		Erkek (154)		Genel (384)	
	Ort. /%	Std. sap.	Ort. / %	Std. sap.	Ort. / %	Std. sap.
Yaş (yıl)***	35.1	12.6	38.9	13.2	36.7	12.9
Medeni hal (evli, %)	59.1	-	66.9	-		
Eğitim (yıl)	12.8	3.9	13.4	3.2	12.9	3.7
Hanehalkı büyüklüğü (kişi)	3.9	1.6	3.7	1.5	3.9	1.6
6 yaşın altındaki çocuk sayısı (kişi)	0.3	0.6	0.4	0.7	0.3	0.6
65 yaş üzeri birey sayısı (kişi)	0.3	0.3	0.3	0.7	0.3	0.6
Hasta ve bakıma muhtaç kişi sayısı (kişi)**	0.1	0.3	0.2	0.4	0.1	0.3
Kişisel gelir (TL/ay)***	2541.4	2981.8	4320.7	2390.1	3254.9	2891.5
Hanehalkı geliri (TL/ay)*	5820.1	3824.6	6464.9	3533.7	6078.7	3719.4

***%1, **%5, *%10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

İnsan sağlığı açısından ambalaj malzemeleri değerlendirildiğinde, %81 ile tüketicilerin cam ambalajın tercih edilmesi gerektiği kanısında oldukları görülmektedir. Sürdürülebilir çevre açısından cam (%37.8) ve daha sonra kağıt/karton (%32.6) ambalajların daha fazla tercih edilebileceği ifade edilmiştir. Plastik ambalaj %64.3 ile ucuzluk açısından öne çıkan ambalaj

malzemesi olarak belirlenmiştir. Kullanım kolaylığı açısından kağıt/karton ambalajın ilk sırada (%37.8), plastik ambalajın ise ikinci sırada (%37) tercih edilebilir olduğu belirlenmiştir. Sürdürülebilir çevre ($p<0.05$), ucuzluk ($p<0.10$) ve kullanım kolaylığı ($p<0.10$) itibariyle, kadın ve erkek tüketiciler arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık vardır (Tablo 3).

Tablo 3. Ambalaj malzemelerinin değerlendirilmesi

		Kadın		Erkek		Toplam	
		Kişi	(%)	Kişi	(%)	Kişi	(%)
<i>İnsan sağlığı</i>	Cam	195	84.8	116	75.3	311	81.0
	Kağıt/Karton	19	8.2	22	14.2	41	10.7
	Ahşap	12	5.2	10	6.5	22	5.7
	Metal	2	0.9	3	2.0	5	1.3
	Plastik	2	0.9	3	2.0	5	1.3
	Toplam	230	100.0	154	100.0	384	100.0
	χ^2 : 6.065 p: 0.194						
<i>Sürdürülebilir çevre</i>	Cam	99	43.1	46	29.9	145	37.8
	Kağıt/Karton	75	32.6	50	32.5	125	32.6
	Ahşap	47	20.4	47	30.5	94	24.4
	Plastik	6	2.6	10	6.5	16	4.2
	Metal	3	1.3	1	0.6	4	1.0
	Toplam	230	100.0	154	100.0	384	100.0
	χ^2 : 11.793 p: 0.019						
<i>Ucuzluk</i>	Plastik	158	68.7	89	57.8	247	64.3
	Kağıt/Karton	60	26.1	49	31.8	109	28.4
	Cam	9	3.9	8	5.2	17	4.4
	Metal	1	0.4	5	3.2	6	1.6
	Ahşap	2	0.9	3	2.0	5	1.3
	Toplam	230	100.0	154	100.0	384	100.0
	χ^2 : 8.606 p: 0.072						
<i>Kullanım kolaylığı</i>	Kağıt/Karton	89	38.7	56	36.4	145	37.8
	Plastik	79	34.4	63	40.9	142	37.0
	Cam	58	25.2	29	18.8	87	22.6
	Metal	4	1.7	2	1.3	6	1.6
	Ahşap	-	-	4	2.6	4	1.0
	Toplam	230	100.0	154	100.0	384	100.0
	χ^2 : 8.956 p: 0.062						

Araştırma sonuçlarına göre kullanım sonrası ambalajların değerlendirilmesinde; ahşap (%40.1), kağıt/karton (%44.5), metal (%45.1) ve plastik (%46.1) ambalajların çöpe atılması en yaygın tüketici davranışıdır. Cam ambalajlar kullanıldıktan sonra en fazla gıdaları saklamada (%47.2) değerlendirilse de, her dört tüketiciden biri satın aldığı cam ambalajı kullanım sonrası çöpe atmaktadır. Ambalaj atıklarının geri dönüşüm sürecine katkı sağlayan tüketici davranışları incelendiğinde, atık toplama kutusuna atma (%28.4) ve seyyar toplayıcılar için çöpün yanına bırakmanın (%20.6) kağıt/karton ambalajlarda en fazla olduğu görülmektedir. Cam ($p<0.01$) ve plastik ($p<0.01$) ambalajların değerlendirilme şekilleri itibariyle, kadın ve erkek tüketiciler arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık vardır (Tablo 4). Umut ve Velioglu (2016) yaptıkları çalışmada, tüketiciler arasında

cam ambalaj dışındaki diğer ambalajların çöpe atılması davranışının fazla olmasını; zaman olmaması, zor gelmesi, atıklarının çok yer kaplaması, bilgilendirme eksikliği ve üşengeçlik gibi nedenlerle açıklamışlardır.

Türkiye’deki farklı üniversitelerde okuyan öğrencilerle yapılan bazı araştırma sonuçlarına göre, kadınların çevresel duyarlılıkları genel olarak erkeklere oranla daha fazla bulunmuştur (Budak vd., 2005; Yılmaz vd., 2011). Ankara ilinde yapılan bir çalışmada, kadınlarda çevre bilincinin erkeklerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Yaraş vd., 2011). Kahramanmaraş ilinde yapılan bir çalışmada ise, çevreye karşı duyarlı olduklarını kabul eden kadınların oranının erkeklerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Aytıp vd., 2021). Arslan (2017) tarafından yapılan bir çalışmada da, kadınların sosyal sorumlu davranış düzeylerinin erkeklerden

AYDIN ERYILMAZ, G. ve KILIÇ, O., “Evsel Ambalaj Atıkları Konusunda Cinsiyete Göre Tüketici Davranışları: Samsun İli Örneği”

daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu bulguların aksine, çevresel duyarlılığın cinsiyete göre farklılaşmadığını gösteren araştırmalar da

bulunmaktadır (Gürbüz ve Çakmak, 2012; Timur vd., 2013; Kışoğlu vd., 2016).

Tablo 4. Ambalaj atıklarının değerlendirilme şekli

	Kadın		Erkek		Toplam		
	Kişi	(%)	Kişi	(%)	Kişi	(%)	
<i>Ahşap</i>	Çöpe atma	86	37.4	68	44.2	154	40.1
	Gıdaları saklamada kullanma	57	24.8	32	20.8	89	23.2
	Seyyar toplayıcılar için çöpün yanına bırakma	41	17.8	31	20.1	72	18.8
	Atık toplama kutusuna atma	46	20.0	23	14.9	69	17.9
	Toplam	230	100.0	154	100.0	384	100.0
$\chi^2: 3.268$ p: 0.352							
<i>Cam</i>	Gıdaları saklamada kullanma	118	51.3	63	40.9	181	47.2
	Çöpe atma	42	18.2	54	35.1	96	25.0
	Atık toplama kutusuna atma	45	19.6	20	13.0	65	16.9
	Seyyar toplayıcılar için çöpün yanına bırakma	25	10.9	17	11.0	42	10.9
	Toplam	230	100.0	154	100.0	384	100.0
$\chi^2: 16.225$ p: 0.003							
<i>Kağıt/Karton</i>	Çöpe atma	101	43.9	70	45.5	171	44.5
	Atık toplama kutusuna atma	73	31.8	36	23.4	109	28.4
	Seyyar toplayıcılar için çöpün yanına bırakma	44	19.1	35	22.7	79	20.6
	Gıdaları saklamada kullanma	12	5.2	13	8.4	25	6.5
	Toplam	230	100.0	154	100.0	384	100.0
$\chi^2: 4.375$ p: 0.224							
<i>Metal</i>	Çöpe atma	97	42.2	76	49.4	173	45.1
	Atık toplama kutusuna atma	60	26.1	35	22.7	95	24.7
	Seyyar toplayıcılar için çöpün yanına bırakma	50	21.7	29	18.8	79	20.6
	Gıdaları saklamada kullanma	23	10.0	14	9.1	37	9.6
	Toplam	230	100.0	154	100.0	384	100.0
$\chi^2: 1.934$ p: 0.586							
<i>Plastik</i>	Çöpe atma	94	40.9	83	53.9	177	46.1
	Atık toplama kutusuna atma	59	25.6	29	18.8	88	22.9
	Seyyar toplayıcılar için çöpün yanına bırakma	45	19.6	23	15.0	68	17.7
	Gıdaları saklamada kullanma	32	13.9	19	12.3	51	13.3
	Toplam	230	100.0	154	100.0	384	100.0
$\chi^2: 31.667$ p: 0.002							

4. Sonuç ve Öneriler

Ambalaj, günümüzde ürünü saran bir madde olmaktan ziyade ürünün reklamını yapan ve ürüne değer katan bir araç haline gelmiştir. Ambalajın pazarlamada sağladığı avantaj nedeniyle, firmaların ambalajlamaya verdiği önem artmıştır. Ancak ambalajlı ürünlere yönelik tüketici talebi karşılanırken, ambalaj atıklarının oluşturduğu

kirlilik insan sağlığını ve çevrenin sürdürülebilirliğini olumsuz yönde etkilemeye başlamıştır. Son yıllarda hem doğal kaynakların korunması hem de ekonomik anlamda ilave değer artışı sağlanması nedeniyle, değerlendirilebilir nitelikteki atıkların geri dönüştürülmesi konusuna araştırmacıların ilgisi artmıştır. Evsel ambalaj atıklarının geri dönüşüme kazandırılmasında, öncelikle tüketicilerin sergiledikleri davranışların

AYDIN ERYILMAZ, G. ve KILIÇ, O., “Evsel Ambalaj Atıkları Konusunda Cinsiyete Göre Tüketici Davranışları: Samsun İli Örneği”

analiz edilmesi ve yanlış uygulamalara yönelik eksiklerin giderilmesi gerekir. Ambalaj atıklarının değerlendirilmesinde, birçok sosyo-ekonomik faktör gibi cinsiyetin de belirleyici bir rolü söz konusudur. Bu açıdan, atıkların değerlendirilmesinde cinsiyet faktörünün ele alındığı bu araştırma, kamu ve özel kuruluşların geliştirecekleri politikalara yön vermede önemli bir veri kaynağı oluşturacaktır.

Samsun ili kentsel alanda yapılan bu araştırmanın sonuçlarına göre tüketiciler; insan sağlığı ve sürdürülebilir çevre açısından cam, ucuzluk açısından plastik, kullanım kolaylığı açısından ise kağıt/kartonu en fazla tercih edilebilir bulmuşlardır. Tüketicilerde özellikle insan sağlığı ve çevre temizliği açısından ambalajların fayda ve zararlarına yönelik farkındalığın olduğu ve bu farkındalığın kadınlarda daha fazla olduğu araştırmadan elde edilen önemli sonuçlardır. Diğer taraftan tüketiciler arasında insan sağlığı ve sürdürülebilir çevre açısından plastiğin tercih edilebilir ambalaj türü olduğunu belirtenler de vardır. Bu durumda, plastik içinde muhafaza edilen gıdalar yerine, daha sağlıklı alternatif ambalajların tercih edilmesinde uzman görüşlerinin yaygın kullanılan iletişim araçlarıyla tüketicilere duyurulması büyük önem taşımaktadır.

Tüketicinin ambalaja bakarak ürün satın alması, tek başına bir bilinçlenme göstergesi olarak kabul edilemez. Satın aldığı ambalajlı ürünleri kullandıktan sonra, ortaya çıkan atıkların değerlendirilme biçimi de bilinçlenmenin önemli bir ögesi oluşturmaktadır. Araştırmada cam dışındaki diğer ambalaj atıklarının çöpe atılması, tüketiciler tarafından en fazla uygulanan davranış biçimi olarak tespit edilmiştir. Bu sonuç, tüketicilerde geri dönüşüm konusundaki bilinçlenmenin henüz yeterince oluşmadığını göstermektedir. Öte yandan erkeklerin tüm evsel ambalaj atık türlerinde çöpe atma eğiliminin, kadınlardan daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Bu durumda geri dönüşüm konusuyla ilgili olarak özellikle erkek tüketicilerin bilinçlendirilmesine yönelik yapılacak çalışmalar önemlidir. Kitle

iletişim araçlarıyla birlikte, yüz yüze verilecek seminerler de etkili yöntemler olabilir. Ayrıca geri dönüşümde iş yeri eğitimleri de çalışan tüketiciyi doğrudan hedef almakla birlikte, dolaylı olarak tüketici ailesini de etkileyecektir. Geri dönüşümle ilgili tüketicilerin dikkatini çekmek için, büyük market ve alışveriş merkezlerine bilgilendirici afişler asılabilir. Bununla birlikte depozitolu ürünlerden tüketicinin iade alması, geri dönüşümün teşvik edilmesinde diğer bir etkili yöntem olarak düşünülebilir. Burada önemli olan, yeniden değerlendirilebilir nitelikteki ambalajları tercih eden ve bu ambalajların geri dönüştürülmesi konusunda istekli tüketici sayısının arttırmasıdır. Geri dönüşüm konusundaki istekliliğin, tüketicilerde zamanla duyarlılığa ve davranış biçimine dönüştürülmesi sonraki adımda gerçekleştirilmesi gereken esas hedef olmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akbalık, E., 2013. Türk Atasözlerinde Cinsiyet Algısı. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 36, 81-90.
- Anonim (2021). Ambalaj Bülteni. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü, Bülten No: 16, Tarih: 26. 02. 2021.
- Arslan, İ. (2017). Sosyal Sorumlu Tüketici Davranışı ve Bir Uygulama. Yüksek Lisans Tezi, Bozok Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Yozgat, 88 s.
- Arslan, H. & Barutçu, S. (2019). İleri Dönüşümlü Ambalaj Tasarımı Ürünler Yönelik Tüketici Tutumu ve Satın Alma Niyeti İlişkisi. *Pamukkale Journal of Eurasian Socioeconomic Studies*, 6(2), 92-110.
- Aymaz, S. & Can, P. (2020). Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Marka Bağlılığı Üzerindeki Rolü. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 15(25), 3443-3466.

AYDIN ERYILMAZ, G. ve KILIÇ, O., “Evsel Ambalaj Atıkları Konusunda Cinsiyete Göre Tüketici Davranışları: Samsun İli Örneği”

- Aytop, Y., Çetinkaya, S. & Tulan, C. (2021). Çevre Duyarlılığının Çevreci Satın Alma Davranışına Etkisinin Belirlenmesi. *Turkish Journal of Agriculture-Food Science and Technology*, 9(2), 368-374.
- Barlett, J.E., Kotrlık, J.W. & Higgins, C.C. (2001). Organizational Research: Determining Appropriate Sample Size in Survey Research. *Information Technology, Learning, and Performance Journal*, 19(1), 43-50.
- Budak, D.B., Budak, F., Zaimoğlu, Z., Kekeç, S. & Sucu, M.Y. (2005). Behaviour and Attitudes of Students Towards Environmental Issues at Faculty of Agriculture, Turkey. *Journal of Applied Sciences*, 5(7), 1224-1227.
- Ceylan, Ö. & Yiğit, E.A. (2019). Ortaokul Öğrencilerinin Geri Dönüşüm İle İlgili Düşüncelerinin Belirlenmesi. *Turkish Studies*, 14(3), 461-477.
- Dablan, E. & Alarçın, E.Y. (2020). Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Çevreye Duyarlı Tüketim Davranışı Üzerine Etkisinin Ölçülmesine Yönelik Bir Araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 11(26), 164-181.
- Dökmen, Z.Y. (2010). Toplumsal Cinsiyet, Sosyal Psikolojik Açıklamalar. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Gürbüz, H. & Çakmak, M. (2012). Biyoloji Eğitimi Bölümü Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tutumlarının İncelenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19, 162-173.
- Gürer, A. & Sakız, G. (2018). Yetişkinlerin Küresel Isınma İle İlgili Bilgi Düzeyleri ve Geri Dönüşüm Farkındalıkları. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 1364-1391.
- Hayta, A.B. (2009). Sürdürülebilir Tüketim Davranışının Kazanılmasında Tüketici Eğitiminin Rolü. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(3), 143-151.
- Kışoğlu, M., Yıldırım, T., Salman, M. & Sülün, A. (2016). İlkokul ve Ortaokullarda Çevre Eğitimi Verecek Olan Öğretmen Adaylarında Çevre Sorunlarına Yönelik Davranışların Araştırılması. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 299-318.
- Timur, S., Yılmaz, Ş. & Timur, B. (2013). Öğretmen Adaylarının Çevreye Yönelik Davranışlarının İncelenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(1), 125-141.
- Umut, M.Ö. & Veliöğlu, M.N. (2016). Sosyal Pazarlamada Hedef Kitlenin Derinlemesine Analizi İle Geri Dönüşüm Davranışını Haritalamak. *Pazarlama Teorisi ve Uygulamaları Dergisi*, 2(1), 1-20.
- Vatandaş, C. (2007). Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, 35, 29-56.
- Yaraş, E., Akın, E. & Şakacı, B.K. (2011). Tüketicilerin Çevre Bilinci Düzeylerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma. *Öneri*, 9(35), 117-126.
- Yılmaz, V., Yıldız, Z. & Arslan, T. (2011). Üniversite Öğrencilerinin Çevresel Duyarlılıkları İle Çevresel Davranışlarının Yapısal Eşitlik Modeliyle Araştırılması. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 30, 271-278.

Üniversitelerde İç Denetim ve İç Denetçilerin Misyon Sorunu

Songül KARACA AYDIN*

Özet

Hızlı bir dönüşüm içinde olan dünyada birçok alanda olduğu gibi özel/kamu kurumlarında da denetim anlayışı değişim göstermiş ve dış denetiminin beraberinde kurumlarda iç denetim kavramını ortaya çıkarmıştır. Bu çalışmanın amacı; Üniversitelerde uygulanan iç denetim faaliyetinin amacına uygun, etkin bir şekilde işleyip işlemediğini araştırmak ve iç denetim faaliyetleri sürdürülürken ortaya çıkan misyon sorunlarını ele alarak tespitlerde bulunmak, çözüm önerileri sunmaktır. Bu bağlamda, çalışmanın birinci bölümünde, denetim ve iç denetim kavramlarına yönelik literatür taraması yapılmış, yapılan taramalar sonunda konu betimsel olarak değinilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde, üniversitelerde iç denetime konu olan faaliyetler ve süreç hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmanın son bölümünde ise üniversitelerde iç denetim faaliyetlerinin işleyiş sorunlarını tespit için devlet ve vakıf üniversitelerinde görev yapan iç denetçilere ölçek olarak anket yöntemi ile alan çalışması yapılmıştır. Literatür taraması ile oluşturulan ve uyarlanan anket soruları 2020 Mayıs ve temmuz ayı aralığında internet uzantısı aracılığı ile online bir şekilde iç denetçilere ulaştırılmıştır. Çalışmanın yöntemi, kapsamı, örneklem seçimi, araştırma şekli ve varsayımlarına yer verildikten sonra bulgular değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Denetim, İç Denetim, Misyon, Üniversitelerde İç Denetim, 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu

Internal Audit in Universities and the Mission Problem of Internal Auditors

Abstract

As in many fields in the world, which is in a rapid transformation, the understanding of auditing has changed in private / public institutions and the concept of internal auditing has emerged along with its external audit. The purpose of this study; It is to investigate whether the internal audit activity applied in the universities is in compliance with the purpose and operating effectively and to make determinations by considering the mission problems that arise while the internal audit activities are being carried out and to offer solutions. In this context, in the first part of the study, the concepts of audit and internal audit are discussed descriptively. The survey questions created and adapted through the literature review were delivered to the internal auditors via the internet extension between May and July 2020. In the second part of the study, information was given about the activities and the process subject to internal auditing at universities, and finally, a survey was conducted within the scope of the field research for the internal auditors working at their universities to identify the operational problems of the internal audit activities at universities.

Keywords: Audit, Internal Audit, Mission, Internal Audit in Universities, Public Financial Management and Control Law No. 5018

* Bür. Mer., Atatürk Üniversitesi Hukuk Fakültesi, songulkaraca.aydin@atauni.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3421-5424

1. Giriş

Bütün kurumlar belirli bir amacı gerçekleştirmek için kurulur ve bu amacı gerçekleştirdiği ölçüde varlığını sürdürüp, faaliyetlerine devam edebilirler. Bu çerçevede kurumlar, var oluş amacını gerçekleştirme aşamasında kurumun işleyiş ve faaliyetlerini sürekli olarak kovuşturması ve denetlemesi gerekmektedir. Dolayısıyla bir amaç doğrultusunda faaliyet gösteren bu kuruluşlar, karşı karşıya kaldıkları ya da kalabilecekleri riskleri en aza indirmek için dış denetimle beraber olası hata ve eksikliklerin önüne geçilmesini sağlayacak farklı bir denetim anlayışına ihtiyaç duymuşlardır. Bu ihtiyaç ve dünyadaki gelişmeler doğrultusunda ülkemizde de birçok alanda olduğu gibi denetim alanında da yenilikler ve değişimler yaşanmıştır.

Türkiye de denetim faaliyetleri alanında hem Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde denetim faaliyetlerini mevcut kriterlere uygun hale getirmek hem de kamu mali yönetim ve kontrol sistemindeki yapısal ve kurumsal eksiklikleri gidererek akılcı bir şekilde kullanılmasını sağlamak adına kamu mali yönetim ve kontrol sisteminin yeniden düzenleyerek, 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nu kabul etmiştir (Öz, 2015, S:14).

Türk Dil Kurumu tarafından, “*incelemek, teftiş etmek, kontrol etmek, murakabe etmek*” gibi kavramlarla açıklanan denetimin birçok tanımı yapılmış fakat literatürdeki en genel tanımı; bir kurum içerisinde tüm birimlerin işleyişini kontrol altına almak, kurumun verimliliğini, etkinliğini belirli standartlara oturtmak ve elde edilen bulguların nesnel olarak sistematik bir biçimde değerlendirilerek ilgili taraf/tafllara iletilmesi süreci olarak tanımlanmıştır (TDK, 2020). Denetim, bir kurumda gerçekleşen faaliyetlerin önceden belirlenen ölçütler doğrultusunda gerçekleştirilip gerçekleştirmediğini gösteren bir süreçtir. Denetim amacı itibariyle var olanı ortaya koyup olması gerekenle karşılaştırmak olduğu düşünüldüğünde de, denetimi standartlara uygunluk arayışı olarak da açıklayabiliriz.

Denetimin kapsamı, tarihsel süreç içinde dönemsel olarak değişiklikler göstermiş niceliksel gelişmelere paralel olarak niteliksel anlamda da gelişmeler kaydetmiştir. İlk zamanlar sadece düzenlilik ve uygunluk denetimleri, denetim faaliyetlerinin bütününe kapsarken, zamanla yeni denetim yöntem ve teknikleri uygulamaya konmuştur. Denetlenen plan, program ve projelerin verimlilik, etkinlik ilkeleri açısından incelenmesinin yanında bunların çevresel sonuçlarının da değerlendirilmesinin yapılması, uzun vadeli ulusal çıkarlar açısından yansımalarının saptanması, değişik yöntemlerin geliştirilmesi, iyi yönetim uygulamalarının yaygınlaştırılması gibi birçok yeni işlev, günümüzdeki kamusal denetim faaliyetlerinin kapsamını önceki dönemlerle karşılaştırılamayacak derecede genişletmiş ve farklılaştırmıştır. (Köse, 2000, S: 6-7) . Bu bağlamda denetim faaliyetinin kapsamı kadar niteliği de değişmiş, denetimin destekleyici ve tamamlayıcı niteliğinin önemi de artmıştır. Hem dünyada hem Türkiye’de özel/kamu kurumlarının doğru yönetimi ilgili oluşturulan düzenlemelerde, dış denetimin dışında iç denetiminde öneminin arttığı hatta dış denetim odaklı bir yapıdan iç denetim odaklı bir yapıya geçildiği aşikârdır.

Küresel tabanda yaşanan gelişmelerle kurumlardaki yönetim anlayışının eksik olduğu anlaşılmış ve yeni yapılanmalara gidilmiştir. Bu yapılanmalarla beraber örgütler karşılaşacağı olası riskleri ortadan kaldırmak ya da en aza indirilmek, ileriye dönük daha güvenilir kararlar alabilmek amacıyla; geçmiş faaliyetlerin özellikle de örgüt içerisinde disiplinli bir şekilde incelenmesi gerekliliğine büyük önem vermişlerdir. Bu sebeple iç denetim kavramı üzerinde fazlaca durulmuştur (Bayram, 2010, S:65). Denetim, denetim içerisinde de iç denetim kavramı ön plana çıkmıştır.

5018 sayılı Kanununun 63. Maddesinde; “İç denetim, kamu idaresinin çalışmalarına değer katmak ve geliştirmek için kaynakların ekonomiklik, etkililik ve verimlilik esaslarına göre yönetilip yönetilmediğini değerlendirmek ve rehberlik yapmak amacıyla yapılan bağımsız, nesnel

güvence sağlama ve danışmanlık faaliyeti” olarak tanımlanmıştır (www.mevzuat.gov.tr). Uluslararası İç Denetçiler Enstitüsü ise “iç denetim; bir örgütün faaliyetlerini geliştirmek ve değerini artırmak için düzenlenen bir bağımsız, tarafsız güvence ve danışmanlık faaliyetidir” şeklinde tanımlama yapmıştır (www.theiia.org). İç denetim birimi, bir örgütün denetiminin doğru ve etkili şekilde yürütülüp yürütülmediğini, tutulan kayıtların ve raporların gerçeği yansıtmadığını inceler.

Kısaca; bir örgütün kendi içinde denetlenmesi olarak açıklanan iç denetimin en önemli niteliği risk odaklı denetim anlayışı ve önleyici nitelikte bir yapıya sahip olmasıdır. İç denetim faaliyeti kurum yönetimine ışık tutarak, gözden kaçırılan hataları ve görülmeyen birçok konuyu tespit ederek bunlara çözüm üretir.

İç denetimin amacı gözden geçirilen faaliyetlerle ilgili tarafsız tahliller, değerlendirmeler, yorumlar yaparak risklerin tam ve doğru anlaşıldığı, yönetildiği konusunda, işletme yönetimine güvence sunmak ve yardımcı olmaktır (Sarı, 2013, S:157-158). Öz ise iç denetimin tanımı ve amacını şu şekilde ifade etmiştir; “Kurumun faaliyetlerini geliştirmek ve kuruma katma değer sağlamak amacıyla tasarlanmış bağımsız, tarafsız ve danışma faaliyetidir” (Öz, 2013, S:27). Kurumun içerden ve dışardan maruz kalabileceği tehlikeleri belirlemek ve bunları ortadan kaldırmak iç denetimin asıl amacıdır. Bu amaç ile iç denetim; değerlendirmeler, tavsiyeler ve yorumlar yaparak idarenin tüm üyelerine görevlerini etkili bir biçimde yerine getirmede yardımcı olmaktır.

Örgütün ve örgüt fonksiyonlarının tamamlayıcı bir parçası olan iç denetim faaliyetleri; kuruma bağlı üst yönetim ve yönetim kurulu tarafından oluşturulan iç denetim birimleri ve bu birimlerde kuruma bağlı olarak çalışan iç denetçiler tarafından gerçekleştirilmektedir. (Doyrangöl, 2017, S:3-4).

Kurumun mekanizmasını, yönetim sürecini ve kurum kültürünü etraflıca bilen, mesleki deneyim ve iş ahlakına sahip, kurumdan bağımsız davranabilen, kurumun iç denetim faaliyetlerini yürüten kişiler iç denetçi olarak

adlandırılmaktadır. İç Denetçilik; bağımsız olan ve asıl görevi denetim olan, denetime ilişkin konular dışında yükümlülüğün atfedilemeyeceği bir meslektir. Mesleğin sürekli bir değişim ve gelişim içinde olmasıyla meslekle ilgili standartlarda da bir değişim ve gelişim süreci gerçekleşmiştir. Nitelik standartları ve çalışma standartlarından oluşan iç denetim standartlarında, nitelik standartları iç denetim faaliyetleri ile iç denetçilerin sahip olması gereken özellikleri ifade ederken, çalışma standartları iç denetim faaliyetinin planlanması, yürütülmesi, raporlanması ve sonuçlarının izlenmesi konularını kapsamaktadır (Resmi Gazete, Sayı: 28027). Bu açıklama doğrultusunda denetim ve iç denetimin özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz;

- Denetim bir süreçtir ve ekonomik durumlarla ilgili iddiaları kapsar.
- Denetim önceden belirlenmiş standart ölçütlere uygun olarak yapılır.
- Denetim uygunluk derecesine sahiptir.
- Denetim tarafsızca kanıt toplama ve elde edilenleri değerlendirme faaliyetlerinin tümüdür ve sürecin sonu raporlama işlemi ile sonuçlandırılır.

Türkiye’de İç denetim sistemi, 5018 sayılı Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunu ile yerini almıştır. 2003 yılında AB’ye üye ülkelerin bütçe uygulamalarında standart tatbik olarak kabul edilen “Kamu İç Mali Kontrol” modelinin uygulanması hedefi ile ülkemizin mali yönetim ve kontrol sistemini internasyonal standartlar ve Avrupa Birliği normları ile uyumlaştırmayı amaçlayan 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu yürürlüğe girmiştir. 2003 yılında yasalaşan bu kanun ile ülkemizde klasik denetim ve teftiş anlayışı yerini performans ve verimlilik denetimine bırakmıştır (Öz, 2013, S:41).

2. 5018 Sayılı Kanun ile Birlikte Üniversitelerde İç Denetim

Bir ülkenin ihtiyaçları doğrultusunda nitelikli insan gücünün yetiştirilmesinde, bilginin üretilmesi ve topluma hizmet sağlama noktasında önemli rolü olan üniversitelerin, 1982

Anayasasına göre devlet tarafından kanunla kurulacağı belirtilmiştir. 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununda; üniversiteler, “*Bilimsel özerkliğe ve kamu tüzel kişiliğine sahip yüksek düzeyde eğitim - öğretim, bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapan; fakülte, enstitü, yüksekokul ve benzeri kuruluş ve birimlerden oluşan bir yükseköğretim kurumudur*” şeklinde tanımlanmıştır (<https://www.mevzuat.gov.tr>). Bu üniversiteler hem kamu tüzel kişiliğine hem de bilimsel özerkliğe sahiptirler ve üniversiteler ve üniversitelere bağlı birimler devletin gözetimi altındadır.

Kanunla kurulan, kamu tüzel kişisi olan ve kamu idare ve kontrol organlarıca akademik, yönetsel, mali gözetim ve denetimi altında kamu hizmeti sunan üniversiteler için iç denetim faaliyetleri vazgeçilmez bir yönetim fonksiyon haline gelmiştir. Bu sebeple üniversitelerde iç denetçiler iç denetim faaliyetlerinden; üst yöneticiler ise mali idare ve iç kontrol sisteminin işleyişinden sorumlu tutulmuşlardır. Kamu mali sistemimizde disiplinin ve mali yönetimin etkinliğinin sağlanabilmesi adına üniversitelerin bütçeleri Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunu'nun 12. maddesinde özel bütçe olarak belirtmiş olduğu “...belirli bir kamu hizmetini yürütmek üzere kurulan, gelir tahsis edilen, bu gelirlerden harcama yapma yetkisi verilen, kuruluş ve çalışma esasları özel kanunla düzenlenen... her bir kamu idaresinin bütçesi” şeklinde açıklanmıştır (Öz, 2013, S:92).

Yükseköğretim kurulunun 5018 sayılı kanunu karşısındaki mesuliyetleri Yükseköğretim ana stratejik planını ve yıllık ana programlarını yapmak, Üniversitelere ait olan ve üniversitelerce hazırlanmış olan plan ve programların Yükseköğretim kurumu tarafınca hazırlanmış olan ana plana uygunluk derecesini incelemek, Kanunun gereklerine uygun olarak üniversiteleri denetlemektir (Mutluer, 2008 S: 37-43). 5018 sayılı kanuna tabi olan tüm kamu kurum ve kuruluşlarında mali ve mali olmayan tüm sistem ile iç kontrol ve iç denetim sistemini kapsamaktadır.

KMYKK ile birlikte iç ve dış denetim faaliyetlerinin yerine getirilebilmesi açısından ulusal ve uluslararası standartları yakalayabilmek adına denetim çalışmaları ile ilgili olarak üst yönetimle ilişkili bir birim olması gerekliliği nedeniyle bir kamu kurumu olan üniversitelerde de iç denetim birimlerinin oluşturulması gerekli görülmüştür.

3. Üniversitelerde İç Denetime Konu Olan Faaliyetler

Kamu mali yönetiminde 5018 Sayılı Kanun ile üniversitelerde iç denetim birimleri faaliyete geçmiş; yapılan tüm çalışmalar sistemli bir şekilde raporlama, iyileştirme çabası ile bir düzene alınmaya çalışılmış ve bu uygulama sonucunda olumlu çıktılar alınmıştır.

Üniversitelerde ortaya çıkmış ya da çıkabilecek tehlikelerden korunmak için üniversite yönetiminin önceden belirlenmiş standartlara uygun olarak ilerleyip ilerlemediğinin bilinmesi gerekmektedir. Bu bilgiye ulaşabilmenin en etkili yolu ise üniversitelerde etkin bir iç kontrol ve iç denetim sisteminin kurulmasıdır. İç kontrol sisteminin bir öge olarak da etkin bir iç denetim mekanizmasının kurulması ve işletilmesi gerekmektedir. Üniversitelerde denetimin yapılabilmesi için, özerk olan bu kuruluşlarda gerçekleşen tüm olay ve gelişmelerin bilinmesi elzem bir hal almıştır. (Zorlu, 2014, S:155).

Üniversitelerin neredeyse tüm birimleri ve bu birimlerdeki faaliyetlerinin tümü denetime dâhil edilmiştir. Rektörlük ve Rektörlüğe bağlı tüm birimler, Fakülteler, Yüksekokullar, Uygulama ve Araştırma Merkezleri, Daire Başkanlıkları, Enstitüler, İşletme Müdürlükleri, tüm finansal ve kilit sistemlerin yanı sıra okullar ve diğer alt birimler iç denetimin faaliyet alanına girer. Denetim alanları, denetim biriminin faaliyet, süreç veya proje çalışmalarının değerlendirilmesi ile belirlenir.

Merve Öz, çalışmasında üniversitelerin birim ve organlarında iç denetime konu olan alanları alıntılanarak aşağıdaki şekilde sunmuştur (Öz, 2013, S:108).

Tablo 1. Üniversitelerin Birim ve Organlarında İç Denetime Konu Olan Alanlar

<p>➤ <i>Fakülte, Meslek Yüksek Okulları ve Yüksek Okullarda</i></p> <ul style="list-style-type: none">
▪ <i>Satın almalarda, tamir, bakım, yenileme işlemlerinde</i>
▪ <i>Ek ders ödemeleri, Taşınır eşya işlemleri, Yurtdışı harcırah masrafları</i>
▪ <i>Web sayfa işlemleri ve içerik güncellemeleri</i>
▪ <i>Fakülte, Bölüm raporları ve akademik faaliyet raporları, Bütçe hazırlanması ve Personel işleri</i>
▪ <i>Öğrenci kayıt işlemleri, ERASMUS, AB, TÜBİTAK Projeleri ve ERASMUS ile ilgili olarak öğrenciler için ayrılan bütçenin takibi, Öğrenci işleri yıllık faaliyet raporlarının düzenlenmesi</i>
▪ <i>Alt yapı imkânlarının oluşturulması, onarılması ve inşa edilmesiyle ilgili ihale, plan ve projeler, geçici ve kesin kabullerin kurulan komisyonlar aracılığıyla kabulü</i>
▪ <i>Muhasebe birimi tarafından yılsonu hesap tablosunun hazırlanması</i> <p>➤ <i>Yapı İşleri biriminde</i></p> <ul style="list-style-type: none">
▪ <i>Yapı işleri tarafından yatırım programlarının hazırlanması,</i>
▪ <i>Yeni binaların inşası, binaların ve fiziki yapıların bakım ve onarımı,</i>
▪ <i>Çalışmalar ve süreçler için değiştirilmiş ve yeni kabul edilen yönetmeliklerin belirlenmesi</i> <p>➤ <i>Bilgi İşlem biriminde</i></p> <ul style="list-style-type: none">
▪ <i>Bilgi teknolojileri bölümü tarafından alınan yazılım ve donanımlar,</i>
▪ <i>Hizmet ve mal alımları</i>
▪ <i>Bilgi işlemin güvenliğinin izlenmesi,</i>
▪ <i>Bilgisayarlar gerçekleştirecek uygunsuz faaliyetlerin izlenmesi ve bilgisayarlara yeni sunucuların yüklenmesi</i> <p>➤ <i>Sağlık Kültür ve Spor biriminde</i></p> <ul style="list-style-type: none">
▪ <i>Spor, sağlık ve kültür birimi tarafından öğrencilerin beslenme, barınma ve çalışma faaliyetleri ile öğrencilerden elde edilen hasılatın bütçesi,</i> <p>➤ <i>İdari ve Mali İşler biriminde</i></p> <ul style="list-style-type: none">
▪ <i>İdari ve mali işler birimi tarafından yapılan yatırım bütçesinin teklifi,</i>
▪ <i>Teklif ile makine-donanım ve sistem hizmeti alımları,</i>
▪ <i>Tedavi ve ilaç tahakkuk işlemleri ve Taşınır kayıt kontrol yöntemleri,</i>
▪ <i>Akademik personel ve idari personel maaş ve tahakkuk işlemleri</i>

- *Kütüphane biriminde*
  - *Kütüphaneler arası işbirliği ve taşınır mal işlemleri,*
  - *Bütçe, kullanıcı hizmetleri ve danışmanlık hizmetleri,*
  - *Elektronik kütüphanecilik ve Kataloglama ve sınıflandırma*
- *Personel Daire Başkanlığı tarafından*
  - *Akademik personel alımı,*
    - *E-Bütçe, ek ödeme, özel hizmet ve diğer tazminat işlemleri,*
  - *Transfer ile ya da dışarıdan personel alımı*
    - *Yurt dışı ödenekleri ve Taşınır eşya işlemleri*
    - *Yurtdışı eğitimi (ilk kez gidecek olanlar)*
    - *Sözleşmeli personel ve emekliliği, akademik ve idari personel emekliliği*
    - *Faaliyet raporları ve istatistiki bilgiler*
- *Strateji Geliştirme biriminde*
  - *Birim tarafından hazırlanan idari stratejik plan,*
  - *Bütçenin, ayrıntılı harcama planının ve mali programın hazırlanması ve düzenlemeler*
- *Hukuk Müşavirliği biriminde*
  - *Hukuk Müşavirliği tarafından kurumun aleyhine ya da lehine sonuçlanan davalar için idari yargı işlemleri*
  - *Yüksekokullarda yapılması gereken ödemelerin (yatılı ve gündüz öğrencilerinden alınacak para) yapılmaması durumunda icra takibinin başlatılması*
  - *Karşı taraftan açılan icra süreciyle ilgili takip Avans açma-kapama işlemleri*
- *Araştırma ve Uygulama Merkezleri 'nce gerçekleştirilen bilimsel projelere ayrılan ödenekler ve diğer kurumlarla yapılan ortak projeler, araştırmacılara ayrılan ödenekler*
- *Döner Sermaye Faaliyet Müdürlüğü tarafından döner sermaye ihale süreci, taşınır mal işlemleri, bütçe ve muhasebe işlemleri ile gelir işlemleri*
- *Arşiv ve Şube Müdürlüğü 'nce gelen giden evrak kayıt o Üniversite birimleri içerisinde iç yazışmalar ile dışarıdan yazışmalar*
  - *Mail süreçleri ile ilgili birimlere mail gönderilmesi*
  - *YÖK ile yazışmalar o Yazışmaların işleme konulması*
  - *Sosyal, Fen ve Eğitim Bilimleri enstitüsü ile Diğer Enstitüler tarafından tez teslim ve mezuniyet işlemleri*
  - *Doktora yeterlilik ve tez aşamaları*
  - *Ek ders ücretleri ve ek çalışma ödemeleri ile taşınır eşya giriş ve çıkışları*

Kaynak: Öz, 2013: 108.

4. Üniversitelerde İç Denetim Süreci

5018 sayılı KMYKK'nun yürürlüğe girmesiyle Türk Kamu Mali Yönetim Sistemi, uluslararası standartlara uygun bir hale getirilmiştir. Üniversite çalışmalarının daha kıymetli hale gelmesi, geliştirilen denetim kural ve yöntemlerin aktif bir şekilde uygulanması ile mümkün olacaktır. Üniversite kaynaklarının etkin, verimli ve iktisadi bir şekilde kullanılmasını sağlamaya yönelik bir iç denetim sisteminin kurulması üniversitelerin amaçlarına ulaşmada kendilerine katkıda sağlayacaktır.

Üniversitelerin idari teşkilat ve yönetim örgütleri, bu kurumların temsilcisi olan Rektör, Rektöre bağlı Rektör yardımcıları, Genel Sekreterlik, Senato, Yönetim Kurulu, Fakülteler Enstitüler, Yüksekokullar, Merkezler ve Genel Sekreterliğe bağlı daire başkanlıklarından oluşmaktadır. Üst yönetici olan Rektör, iç kontrol mekanizmasının kurulması, gözetilmesi, işleyişi ve izlenmesinden sorumludur. Üst yönetici bu sorumluluğunun gereklerini harcama yetkilileri, mali hizmet birimi ve iç denetçiler vasıtasıyla gerçekleştirir.

Üniversitelerde iç denetim süreci; ilk olarak denetlenecek birimin ve denetim alanlarının belirlenmesi gerekir. Daha sonra risk ölçüt tanımlanmasının yapılması ve risklerin basamaklandırılarak denetim alanlarının öncelik sıralık sırasına konulması, denetim kaynaklarının tahsis edilmesi, planlamayı yapılması ve onaylanması ile iç denetim programının hazırlanması, onaylanması aşamalarından oluşur. İç denetim programı hazırlanıp onaylandıktan sonra denetimi yapmakla sorumlu iç denetçilere, iç denetim birimince görevi yazıyla iletilir. İç denetçi görevlendirmesi yapıldıktan sonra iç denetim birimince, denetim yapılacak birime bildirim yazısı gönderilir (Zorlu, 2014, S:134).

5. Üniversitelerde İç Denetimin Misyon ve İşleyiş Sorunlarına Yönelik Bir Araştırma

Bu çalışmada, üniversitelerde gerçekleştirilen iç denetim faaliyetlerini yürüten iç denetçilerin sorumluluklarını yerine getirirken karşılaştıkları zorlukları ve engelleri ortaya konmak için

sunulmuştur. Araştırmanın amacı; çalışmanın giriş ve birinci bölümünde teorik olarak anlatılan iç denetim ve sürecinin, uygulanmasında iç denetçiler tarafından üniversitelerde ne şekilde yerine getirildiğinin incelenmesidir.

6. Araştırmanın Amacı ve Yöntemi

Bu çalışmada iç denetim faaliyetlerinin önemini ve çalışmanın bu alanda gerçekleştirilmesi ve sürece değer katacak sonuçlara ulaşılması hedeflenmiştir. Ülkemizde 130 devlet üniversitesi, 73 vakıf üniversitesi bulunmaktadır. İDDK 31.12.2019 tarihi itibarıyla kamuoyuna sunmuş olduğu bilgiler doğrultusunda mevcut vakıf ve devlet üniversitelerinde istihdam edilmesi öngörülen toplam 393 iç denetçi kadrosunun 219'u dolu, 174 adedi ise boş olarak gözükmektedir. 219 iç denetçinin 182'si erkek, 37'si kadınlardan oluşmaktadır (İDDK, 2020). Üniversitelere iç denetçiler için tahsis edilen kadroların üçte ikisi dolu olduğu gözükmekte ve genel olarak atama yapıldığı şeklinde bir değerlendirme yapılabilir. Kadın iç denetçilerin azlığı ise göze çarpan ayrı bir husustur.

Yapılan araştırmanın kapsamını Türkiye'de bu üniversitelerde çalışan iç denetçiler oluşturmaktadır. Veriler, nicel nitelikte anket formu ile elde edilmiştir. Anket uygulamasında esas alınan sorular Üniversitelerin iç denetim birimlerinde çalışan iç denetçilere yöneltilmiş ve 71 iç denetçi sorulara yanıt vermiştir.

Anket çalışması iki ana bölümden oluşturulmuştur. Birinci bölümünde katılımcıların cinsiyeti, yaşı, çalışma süresi, eğitim durumlarını tespit etmeye yönelik demografik sorulara, ikinci bölümünde ise, iç denetim faaliyetlerinin üniversitelerdeki yapısı ve bu faaliyetleri gerçekleştirirken karşılaştıkları misyon sorunlarını tespit etmek amacıyla toplam 15 adet soruya yer verilmiştir. Likert ölçeğin 5'li memnuniyet düzeyine göre hazırlanan sorular; 1-Kesinlikle Katılmıyorum, 2-Katılmıyorum, 3-Kararsızım, 4-Katılıyorum, 5-Kesinlikle Katılıyorum şeklinde kodlanmıştır. Negatif ifade içeren sorular ise ters şekilde kodlanarak ankete katılım düzeyi ölçülmüştür.

7. Araştırma Bulgularının Analizi

Çalışmanın birinci kısımda anketi cevaplayan üniversite iç denetçilerinin demografik bilgilerini ölçmek kastıyla sıklık ve yüzde dağılım analizlerinden istifade edilmiştir. İç denetçilerden alınan cevapların tablolar açıklamalar ve değerlendirmelerle beraber sunulmuştur.

Toplam katılımcının demografik özellikleri incelendiğinde; sorulara cevap veren 71 iç denetçinin (% 81,3) 57'sini erkekler, (% 19,7) 14'ünü kadınlar oluşturmaktadır.

Cinsiyet	Sayı (n)	Yüzde (%)
Kadın	14	19,7
Erkek	57	81,3
Toplam	71	100

Yaş dağılımına bakıldığında katılımcıların 20-30 yaş arası (% 4,2) 3 kişi, 31-40 yaş arası (% 29,6) 21 kişi, 41-50 yaş arası (% 47,9) 34 kişi, 51 yaş ve üzeri (% 18,3) 13 kişi olduğu tespit edilmiştir.

Yaş	Sayı (n)	Yüzde (%)
20-30	3	4,2
31-40	21	29,6
41-50	34	47,9
51 ve üzeri	13	18,3
Toplam	71	100

İç denetçilerin eğitim durumları incelendiğinde; lisans mezunu (% 54,9) 39 kişi, yüksek lisans mezunu (% 38) 27 kişi ve doktora mezunu ise (% 7) 5 kişi olduğu görülmüştür. İç denetçilerin mesleklerinde bilgi artırımını ve iç denetim faaliyetlerinde uzmanlaşmaya önem verdikleri görülmektedir.

Eğitim Durumu	Sayı (n)	Yüzde (%)
Lisans Mezunu	39	54,9
Yüksek Lisans Mezunu	27	38,0
Doktora Mezunu	5	7,0
Toplam	71	99,9

Demografik soruların sonucusu olan hizmet sürelerine bakıldığında; 1 yıldan az çalışan kişi sayısı 3 (% 4,2), 1-4 yıl arası çalışan sayısı 11

(%15,5), 5-10 yıl arası çalışan sayısı 28 (%39,4), 10 yıldan fazla çalışanların sayısı ise 29 (% 40,8) kişi olduğu görülmektedir. İç denetçilerin bu meslek alanında uzmanlaşmak adına eğitime önem verdiği lisans mezuniyetinde kalmadığı yüksek lisans ve doktora eğitimine devam ettiği şeklinde değerlendirilebilir.

Çalışma Süresi	Sayı (n)	Yüzde (%)
1 yıldan az	3	4,2
1-4 yıl arası	11	15,5
5-10 yıl arası	28	39,4
10 yıldan fazla	29	40,8
Toplam	71	99,9

Çalışmanın ikinci kısmı üniversitelerde iç denetim çalışmalarının uygulama, vizyon ve misyon sorunlarına ilişkin olumlu/olumsuz görüşlerini tahlil edebilmek amacıyla katılımcılara bir dizi soru verilmiştir.

Üniversitelerde çalışan iç denetçilere uygulanan anket sorularının faktör analizi ve ölçek dağılımı aşağıdaki tabloda gösterildiği gibidir.

Tablo 2. Ölçeğe Yönelik Cevap Dağılımı

1 Faktör; İç Denetim Bileşenleri	1	2	3	4	5	Ortalama	SS
Üniversitelerde iç denetim faaliyetinin niteliğine uygun fiziki imkânlar ve özgür çalışma ortamı bulunmaktadır.	13,89%	6,94%	13,89%	12,50%	51,39%	3,82	1,486
Üniversitelerin iç denetim çalışmalarındaki vizyon ve misyonunu beğeniyorum.	19,44%	15,28%	63,89%	38,89%	180,56%	4,01	1,389
Üniversitelerde iç denetim raporlarında düzeltilmesi ve iyileştirilmesi önerilen konuları değerlendirmekte ve gerekli önlemleri almaktadır.	43,06%	15,28%	70,83%	22,22%	175,00%	3,83	1,414
İç denetim sistemi ve iç denetçilerin faaliyetleri yönetime artı değer katmaktadır.	18,06%	18,06%	75,00%	25,00%	194,44%	4,31	1,077
Üniversitelerde iç denetim organı etkin, verimli ve sorunsuz bir şekilde çalışır.	19,44%	16,67%	66,67%	26,39%	206,94%	3,39	1,544
Üniversitelerde İç denetim faaliyetleri müdahale olmaksızın bağımsız bir şekilde çalışmaktadır.	13,89%	19,44%	61,11%	23,61%	223,61%	3,56	1,471
2. Faktör; Yönetim Desteği	1	2	3	4	5	Ortalama	SS
Üniversitelerde Üst yönetici (rektör) iç denetim faaliyetlerine fazlaca önem ve destek veriyor.	31,94%	15,28%	61,11%	36,11%	240,28%	3,48	1,593
3. Faktör; İç Denetim Etkinliği	1	2	3	4	5	Ortalama	SS
Üniversitelerde İç denetimin etkin bir şekilde işlemesine alt kademe yöneticileri önem vermemektedir.	34,72%	8,33%	55,56%	31,94%	248,61%	3,2	1,82
Üniversitelerde iç denetimin önemini henüz anlaşılmamış ve iç denetimi gerekli bir uygulama olarak görmemektedir.	4,17%	8,33%	47,22%	41,67%	179,17%	3,25	1,671
Üniversitelerde İç denetimin etkin bir şekilde işlemesine üst kademe yöneticileri önem vermemektedir.	9,72%	8,33%	51,39%	23,61%	118,06%	3,1	1,766
4. Faktör; İç Denetim Yeterliliği	1	2	3	4	5	Ortalama	SS
Üniversitelerde faaliyet alanları dikkate alındığında istihdam edilen iç denetçi sayısı yeterlidir.	29,17%	20,83%	33,33%	18,06%	58,33%	2,55	1,575
Üniversitelerde iç denetçilerin doğrudan üst yöneticiye (rektör) bağlı çalışması yerinde bir uygulamadır.	37,50%	18,06%	16,67%	4,17%	22,22%	3,41	1,527

Tablo 3. Faktörlerin Ağırlıklarının Normallik Testi

	Tests of Normality					
	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
İç denetimin bileşenleri	,180	71	,000	,902	71	,000
Yönetim desteği	,281	71	,000	,794	71	,000
İç denetimin etkinliği	,116	71	,020	,920	71	,000
İç denetimin Yeterlilik	,114	71	,023	,958	71	,017

a. Lilliefors Significance Correction

Anket sorularına cevap veren denetçiler “Üniversitelerde iç denetim faaliyetinin niteliğine uygun fiziki imkânlar ve özgür çalışma ortamı bulunmaktadır” önermesine 37 kişi (% 52,1) Katılıyorum, 10 kişi (% 14,1) Kararsız, 10 kişi (% 14,1) katılmadığını ve 5 kişi (%7) ise kesinlikle katılmadığını belirtmiştir. Verilen cevaplar değerlendirildiğinde katılımcıların çoğunluğu üniversitelerde kendileri için oluşturulan çalışma ortamı ve fiziki imkânlardan yeterli derecede memnun olduğu görülmektedir. Alınan bu cevaplar; üniversitelerin, iç denetçiler için denetim faaliyetlerini rahat bir ortamda yapabilmeleri adına alt yapı ve fiziki imkânları oluşturmada üzerine düşen sorumluluğu yerine getirdikleri şeklinde yorumlanabilir.

“Üniversitelerde iç denetim yapılanmasına ihtiyaç yoktur” önermesine 4 kişi (% 5,6) Katılıyorum, 4 kişi (% 5,6) Kararsız, 27 kişi (% 38) katılmadığını ve 35 kişi (%49,3) ise kesinlikle katılmadığını belirtmiştir. Önermedeki hemfikir olunan görüş üniversitelerde kesinlikle bir iç denetim mekanizmasının varlığı olmalı şeklindedir. Üniversitelerde yapılacak iç denetim yapılmasına ihtiyaç olmadığı düşüncesine ise yeteri kadar katılım olmamış her kurum için iç denetim mekanizmasının varlığı ve önemini ortaya koyan bir tavır sergilenmiştir.

“Üniversitelerde uluslararası standartlarda denetim yapılabilmesi için mevcut mevzuat ve yasal düzenlemeler yeterlidir” önermesine 25 kişi (% 35,2) Katılıyorum, 17 kişi (% 23,9) Kararsız, 16 kişi (% 22,5) katılmadığını ve 8 kişi (%11,3) ise kesinlikle katılmadığını belirtmiştir.

İç denetçilerin verdiği yanıtlara bakıldığında mevzuat ve yasal düzenlemelerin yeterli olduğu önermesine kararsız kalan ve bu önermeye katılmayan kişi sayısının azımsanmayacak ölçüde olduğu görülmektedir. İç denetçilerin bu önermedeki düşüncesine bakarak yapılan denetim faaliyetleri ve gerçekleşen çalışmanın kapsamına paralel olarak mevcut mevzuat ve yasal düzenlemelerde değişiklik ihtiyacının olması, etkin bir iç denetim uygulamasının olması açısından bu tartışmanın gündemde olması gerektiği olarak yorumlanabilir. Bunun dışında yasal düzenleme ve mevzuatın yeterli olduğu kanaatinde olan iç denetçilerde bulunmaktadır.

“Üniversitelerde iç denetçilerin doğrudan üst yöneticiye (rektör) bağlı çalışması yerinde bir uygulamadır” bu ifadeye verilen yanıtlar; 24 kişi (% 33,8) Katılıyorum, 10 kişi (% 14,1) Kararsız, 14 kişi (% 19,7) Katılmadığını ve 16 kişi (%22,5) ise Kesinlikle Katılmadığını belirtmiştir. Üst yönetici olan rektöre bağlı olarak çalışma önermesine katılan ve kesinlikle katılan iç denetçi sayısının fazlalığı, iç denetim mekanizmasının rektöre bağlı olmasının yerinde bir uygulama olduğunu göstermektedir. Bu önermeye kararsız kalan ve katılmayan iç denetçilerin sayısı da azımsanmayacak ölçüde olup, üst yönetici olan rektöre bağlı çalışma konusunda negatif bir görüş sergilemeleri iç denetim faaliyetlerine bakış açısından kaynaklı olma ihtimali şeklinde değerlendirilebilir.

“Üniversitelerdeki fakülte, birim ve farklı alan fazlalığı iç denetim çalışmalarını olumsuz etkilemektedir” ifadesine verilen yanıtlar; 14 kişi

KARACA AYDIN, S., “Üniversitelerde İç Denetim ve İç Denetçilerin Misyon Sorunu”

(% 19,7) Katılıyorum, 17 kişi (% 23,9) Kararsız, 31 kişi (% 43,7) Katılmadığını ve 5 kişi (%7) ise Kesinlikle Katıldığını belirtmiştir. Üniversitelerde çalışan iç denetçilerin İç denetim sürecinin işleyişinde, bu kurumdaki birim sayısının fazlalığının eşgüdüm ve denetim sorunu olabileceğine dair fikir birliği sağlamadığı şeklinde yorumlanabilir.

Katılımcı denetçilerin “Üniversitelerde iç denetim organı etkin, verimli ve sorunsuz bir şekilde çalışır” önermesine verdikleri yanıtlara bakıldığında 29 kişi (% 40,8) Katılıyorum, 19 kişi (% 26,8) Kararsız, 13 kişi (% 18,3) Katılmadığını belirtmiştir. Verilen cevaplar değerlendirildiğinde üniversitelerde görev yapan iç denetçilerin bu kurumda yürütülen iç deneyim faaliyetlerinin aktif ve sorunsuz bir şekilde yapıldığı görülmektedir. Fakat bu görüşe karşılık olarak kararsız kalanlar ve katılmayanların önermeye verdiği cevaplar bu konuda görüş ayrılığı olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda üniversitelerde çalışan iç denetçilerin önermedeki görüş ayrığının söz konusu makale çalışmasının daha da derinleştirilip irdelenmesine ve problemlere çözüm arayışı bulama noktasında çalışmalar yapabilecek niteliktedir.

“Üniversitelerde Üst yönetici (rektör) iç denetim faaliyetlerine fazlaca önem ve destek veriyor” önermesine cevap veren 71 üniversite iç denetçisinin 32 (% 45,1) Katılıyorum, 15 kişisi (% 21,1) Kararsız, 14 kişisi (% 19,7) Katılmadığı yanıtını vermiştir. Bu yanıtlar ışığında üniversitelerde üst yönetici olan rektörün iç denetim çalışmalarına bakışı ve desteğinin olumlu yönde olduğu görülmekte, üst yöneticinin yapılan bu denetim çalışmalarının bir gereklilik olduğunun bilincinde ve kuruma sağlayacağı faydalar dikkate alarak önemsedığı verilen cevapların ağırlığından anlaşılmaktadır.

“Üniversitelerde İç denetim faaliyetleri müdahale olmaksızın bağımsız bir şekilde çalışmaktadır” önermesine verilen yanıtlar 31 kişi (% 43,7) Katılıyorum, 20 kişi (% 28,2) Kararsız, 10 kişi (% 14,1) Katılmıyorum şeklindedir. Önermeye verilen cevaplara bakıldığında İç denetçilerin vazife ve

mesuliyetlerini yerine getirirken çalışmış olduğu kurumdan bağımsız hareket ettikleri konusunda hemfikirdirler. Bu ortak yanıtın yanı sıra iç denetçilerden beklenen sonucun alınmasını sağlayacak, incelemelerin genişliğini ve etkinliğini artırarak kısıtlamalardan uzak kalınmasına olanak sunacak bir ortamın üniversitelerde olduğuna dair şüphe (Kararsız) taşıyan görüşlerde mevcuttur. Görüldüğü üzere üniversitelerde yürütülen iç denetim çalışmalarının bağımsız ve etkin olabilmesi durumunun üst yöneticinin iç denetim fonksiyonuna bakış açısı, algısı ile paralel ilerlediği şeklinde değerlendirme yapılabilir.

“Üniversitelerde iç denetimin etkin bir şekilde işlemesine üst kademe yöneticileri önem vermemektedir” önermesine verilen yanıtlara bakıldığında 20 kişi (% 28,2) Katılıyorum, 13 kişi (% 18,3) Kararsız, 23 kişi (% 32,4) Katılmıyorum şeklinde yanıt vermişlerdir. “Üniversitelerde Üst yönetici (rektör) iç denetim faaliyetlerine fazlaca önem ve destek veriyor” önermesine ilişkili olarak paralel ve destekler cevaplar verilmiştir. Standart bir iç denetim faaliyetinin yapılabilmesi için yöneticilerin bu çalışmalara vereceği önem ve verilen bu değere bağlı olarak yapılan çalışmalar gerek iç denetim birimlerinin gelişmesine gerekse iç denetçilerin yaptıkları çalışmaların kalitesini güvence altına alacaktır. Bu sebeptendir ki üst yöneticinin iç denetim çalışmalarında üstleneceği rol oldukça önem taşımaktadır. Önermeye verilen cevaplara bakıldığında iç denetçilerin bir kararsızlık yaşadığı ve bu sorunsala çözüm arayışı aranması noktasında çalışmalar yapılabilceği şeklinde ifade edilebilir.

“Üniversitelerde İç denetimin etkin bir şekilde işlemesine alt kademe yöneticileri önem vermemektedir” ifadesi için 28 kişi (% 39,4) Katılıyorum, 11 kişi (% 15,5) Kararsız, 25 kişi (% 35,2) Katılmıyorum şeklinde yanıtını vermişlerdir. Ankete yanıt veren iç denetçilerin alt yöneticilerin iç denetime verdiği destek oranı (Katılıyorum) % 39 Katılmayanların/Kararsızların ise toplamı % 57'dir ve olumsuz değerlendirmelerinin daha yüksek düzeyde olduğunu görülmektedir.

Önermeye verilen yanıtta bu oransal (Katılıyorum/ Katılmıyorum) durum iç denetim faaliyetlerinin alt kademe yöneticileri tarafından iç denetim olgusunu kavramada zayıf ve ilgisiz kalabildikleri, bu çalışma alanındaki rol ve sorumluluklarının bilincinde olmadığı biçiminde değerlendirilebilir veyahut iç denetim alanında nispi bir farkındalığın oluşmadığı şeklinde de yorumlanabilir.

“Üniversitelerde iç denetim raporlarında düzeltilmesi ve iyileştirilmesi önerilen konuları değerlendirmekte ve gerekli önlemleri almaktadır” ifadesine iç denetçilerin katılımı; 38 kişi (% 53,5) Katılıyorum, 20 kişi (% 28,2) Kararsız, 8 kişi (% 11,3) Katılmıyorum şeklindedir. Bu ifadeye verilen yanıtlara bakıldığında iç denetçilerin büyük çoğunluğunun üniversitelerde iç denetim raporlama ve düzenleme çalışmalarında tehditlere karşı gerekli önlemleri alma bilincinde olduğu görüşünü taşıdıklarını ortaya koymaktadır. Kararsız kalan kişilerin iç denetim sisteminin işleyişinde ortamının yeterli olmadığını şeklinde değerlendirilebilir.

“İç denetim sistemi ve iç denetçilerin faaliyetleri yönetime artı değer katmaktadır” önermesine verilen yanıtlara bakıldığında 44 kişi (% 62,0) Katılıyorum, 9 kişi (% 12,7) Kararsız, 13 kişi (% 18,3) Kesinlikle Katılıyorum şeklinde yanıt vermişlerdir. İç denetim çalışmasının genel amacı, objektif bir şekilde kurumun varlığını tüm tehlikelere karşı korumak, denetim faaliyetlerinin politik uyum içinde yürütmek ve kurumun varlığına değer katmaktır. Verilen yanıtlara bakıldığında iç denetçilerin kurum adına yaptıkları iç denetim çalışmaları yönetime artı değer katığı konusunda hemfikir olduklarıdır. Çoğunluğun vermiş olduğu (Katılıyorum/Kesinlikle Katılıyorum) pozitif bakış açısının meslek algılarını da ortaya koymakta ve iç denetçilerin sadece denetim ve uygunluk çalışmaları dışında örgüte güç ve değer kattığı bilincinde olmaları şeklinde değerlendirilebilir. Kararsızların vermiş olduğu cevaplar yine iç denetçilerin kişisel meslek

algıları ile alakalı olabileceğini söylemek mümkündür.

“Üniversitelerin iç denetim çalışmalarındaki vizyon ve misyonunu beğeniyorum” ifadesi bilimsel çalışmamızın temelini oluşturan önermedir. Bu ifadeye iç denetçilerin vermiş oldukları cevaplar bakıldığında 43 kişi (% 60,6) Katılıyorum, 13 kişi (% 18,3) Kararsız, 7 kişi (% 9,9) Katılmıyorum şeklindedir. Verilen cevaplar doğrultusunda üniversitelerde çalışan iç denetçilerin, Üniversitelerin stratejik amaç ve hedeflerini gerçekleştirme ve gelecekle ilgili yordama yaparak önlemler alabilme adına iç denetim çalışmalarında kurum vizyonu ve misyonunu beğendikleri yönünde görüş bildirmişlerdir. üniversitelerin organizasyon ve yapısı göz önünde bulundurulduğunda, kurumun iç denetim çalışmalarındaki vizyon ve misyonunu iç denetime ve iç denetçiye iş görme yetisi anlamında sağlayacağı en büyük fayda olarak görmek mümkün olabilir.

“Üniversiteler iç denetimin önemini henüz anlaşılmamış ve iç denetimi gerekli bir uygulama olarak görmemektedir” bu önermeye iç denetçilerin vermiş olduğu yanıtlar; 26 kişi (% 36,6) Katılıyorum, 12 kişi (% 16,9) Kararsız, 21 kişi (% 29,6) Katılmıyorum ve 10 kişi (%14,1) Kesinlikle Katılıyorum şeklindedir. Örgütlerde iç denetim çalışmaları; yanlış işlem yapmanın dışında işin doğru yapılmasını öneren bir yaklaşımla işletmenin geleceği ve varlığı için önceden tedbir alınmasını sağlayan bir rol üstlenmektedir. Dolayısıyla anket önermesine verilen yanıtlara bakıldığında olumlu ve olumsuz düşüncelerdeki oransal yakınlık bize iç denetim olgusunun üniversitelerde daha tam anlamıyla kavranmadığı ve kurum adına ne kadar önemli bir faaliyet olduğunun anlaşılmadığını göstermektedir.

“Üniversitelerde faaliyet alanları dikkate alındığında istihdam edilen iç denetçi sayısı yeterlidir” 16 kişi (% 22,5) Katılıyorum, 12 kişi (% 16,9) Kararsız, 27 kişi (% 38) Katılmıyorum ve 13 kişi (%18,3) Kesinlikle Katılmıyorum şeklindedir. İç denetçi sayısının yeterlidir önermesine verilen yanıtlarda Katılmayan ve

Kesinlikle Katılmayan iç denetçilerin sayısındaki fazlalık üniversitelerde yürütülen iç denetim faaliyetlerin de iç denetçi sayısının yeterli olmadığı konusunda hemfikirdirler. Üniversitelerde iç denetimin etkin ve verimli bir şekilde yapılabilmesi ve iç denetçilerin iş yükünün hafifletilebilmesi açısından insan kaynakları anlamında iç denetçi sayısının yeterliliği itibarıyla konunun irdelenmesi gerektiği şeklinde değerlendirilebilir.

8. Sonuç ve Öneriler

10.12.2003 tarihli 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile kamu yönetiminde yeni bir denetim anlayışının başlaması ile iç denetim sistemi ülkemizde tüm kamu idarelerinde uygulanmaya başlamıştır. İç denetim organlarının kurum içinde yer almaya başladığı andan itibaren iç denetim faaliyetlerinin beraberinde getirdiği sorunların çözülmesi ve etkin bir iç denetim sisteminin hayata geçirilmesi varsayımları ile hazırlanan çalışmanın temel sorunsalı üniversitelerde iç denetim ve misyon sorunudur. Üniversitelerde iç denetim ve denetçinin rolü; üniversitelerin hedef ve amaçlarına uygun olarak kaynakların etkili ve verimli bir şekilde kullanılıp kullanılmadığı hakkında bilgi vermek, tehlike ve krizlerin yönetilmesi, kurum etkinliğinin artırılmasını sistemli ve disiplinli bir yaklaşımla gözeterek hedeflere ulaşılması noktasında dayanak sağlamaktır. Bu bağlamda üniversitelerde iç denetim faaliyetlerinin daha iyi bir noktaya ulaştırılabilmesi bakımından çalışmanın örnek kitlesini oluşturan 71 üniversite iç denetçisinin çalışma yönteminde bulunan ifadelerle ilişkin vermiş oldukları cevaplar baz alınarak elde edilen sonuçlardan üniversitelere, iç denetçilere ve alan çalışması yapacaklar için görüş ve önerileri olarak sunulacak bulgular aşağıda sıralanmıştır.

- Denetim olgusu bir gereklilik olarak kabul edilmeli ve kuruma sağlayacağı faydalar dikkate alınarak iç denetçilerin mesleki yetkinliklerini artırması, bağımsız ve tarafsızlıklarını sağlayıcı çalışmalar desteklenmelidir. Amaçları doğrultusunda daha hızlı ve etkin yürütülebilmesi için üniversitelerin ve tüm kurumların iç denetim

faaliyetlerine gereken önemi vermesi ve iç denetim konusunda bilinçlendirilmesi konusunda çalışmalar yapılması yönünde fikir ve çalışmalarda bulunulması.

- Üniversiteler tarafından denetim sisteminin doğru ve güvenilir işleyebilmesi için gerekli şartlar (alt yapı, fiziki imkânlar güven ortamı) oluşturmalıdır. Öncelikle kurumsal yönetimin önemine ve gerekliliğine inanan bir yönetimin anlayışının var olması gerekmektedir bu amaçla iç denetim faaliyetlerinin işleyişini, bu işlemin devam ederken ki süreç içerisinde bağımsızlığını güçlendirmek, sağlıklı bir raporlama yapmak, üniversitenin vizyon ve misyonuna değer katmak amacıyla üst yönetimin (rektör) iç denetime/denetçiye güveni tam ve sağladığı destek net olmalıdır.
- Üniversitelerde denetim sisteminin, etkinliği ve önemi konusunda üst yönetim ve alt yönetim kademelerinde farkındalık oluşturma, bilgi sunma ve geliştirme adına çalışmalarda bulunma.
- Üniversitelerde denetim faaliyetlerinin güvenilir ve sağlam bir şekilde yürütülebilmesi için iç denetçi sayılarının artırılması gerekmektedir.
- İç denetçilerin danışmanlık ve güvence sağlayacağı her konuda gelişime açık olmalıdır. Güvence, danışmanlık faaliyetinin yanı sıra değer katma gibi fonksiyonlarından dolayı kurumu hedeflerinin ilerisinde bir seviyeye taşıyabilecek olan iç denetim faaliyetinin önemi konusunda hem üst yönetici hem de diğer yönetici ve çalışanlar bilinçlendirilmelidir.

Genel anlamda çalışma değerlendirildiğinde üniversite iç denetçilerinin üniversitelerde denetim faaliyetlerini daha iyi bir şekilde yerine getirilmesi bakımından olumlu ve yapıcı görüş bildirdikleri, önerilerinin uygulamaya geçmesiyle düzenin işlerliğinde başarı sağlanacağı söylenebilir. Ayrıca yapılan denetim sürecinin başarı sağlanabilmesi bakımından; Üniversiteler için oluşturulacak iç denetim faaliyetlerinin, denetimde izlenen politika ve uygulamaları içerecek şekilde esas yapıya yönelik olması, hesap verme sistemine göre yeniden

yapılandırılması gibi konularda özen gösterilmelidir.

KAYNAKÇA

Aslan, Bayram, (2010), *Bir Yönetim Fonksiyonu Olarak İç Denetim*, Sayıştay Dergisi, Sayı:77, Ankara

Doyrangöl, Nuran Cömert, (2017), *İşletme Çevresindeki Olumsuz Gelişmeler Karşısında İç Denetimin Yeri ve Önemi*, Denetimakademisi.com, Erişim Tarihi (11.04.2020).

Köse, H.Ömer, (2000), *Dünyada ve Türkiye’de Yüksek Denetim*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi SBE.

Öz, Merve, (2015), *Üniversitelerde İç Denetimin Etkinliğinin Arttırılmasına Yönelik Bir Alan Araştırması*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya

Sarı, Aslı, (2013), *İşletmelerde Kurumsal Yönetim Açısından İç Kontrol Ve İç Denetimin Önemi*, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

Mutluer, M. Kamil, (2008), *Türkiye’de Yükseköğretimin Başlıca Sorunları Ve Sorunlara Çözüm Önerileri*, Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı,

Erişim:

<https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2019/09/Türkiye’de-Yükseköğretimin-Başlıca-Sorunları-Ve-Sorunlara-Çözüm-Önerileri.pdf>

Zorlu, Müslüm, (2014), *Kâr Amacı Gütmeyen Organizasyonlarda İç Kontrol Ve İç Denetim: Bir Devlet Üniversitesinde Uygulama*, Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme ABD,

<https://kelimeler.gen.tr/denetim-nedir-ne-demek-85463>, Erişim Tarihi (10.04.2020).

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5018.pdf>, Erişim Tarihi (13.04.2020-03.05.2020).

<https://na.theiia.org/Pages/IIAHome.aspx> Erişim Tarihi (14.04.2020)

<https://resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/08/20110816-18.htm> Erişim Tarihi (14.04.2020)

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2547&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> Erişim Tarihi: 03.05.2020

<https://www.hmb.gov.tr/kamu-idareleri-ic-denetci-kadrolari> Erişim Tarihi: 09.06.2020

ORDU ÜNİVERSİTESİ
ÜNYE İKTİSADİ VE İDARİ
BİLİMLER FAKÜLTESİ
DERGİSİ
